

TAAKSES JÄTÄT KAIKEN MUUN, KUIN MAAILMAA EI OIS
METAFORAT DISNEYN PIIRROSELOKUVIEN SUOMENKIELISTEN
LAULUJEN SANOITUKSISSA

Suomen kielen
kandidaatintutkielma
Oulun yliopisto
15.1.2021

Jessika Jurvelin

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
1.1. Aihe ja tutkimuskysymykset	1
1.2. Aineisto	2
2. TUTKIMUKSEN TEORIATAUSTA	4
2.1. Keskeisiä käsitteitä	4
2.2. Kognitiivisen kielitieteen metaforateoria	6
3. MENETELMÄ	8
4. AINEISTON ANALYYSI	9
4.1. Erilaisten metaforien esiintyminen aineistossa	10
4.2. Erilaisten käsittemetaforien esiintyminen aineistossa	12
4.2.1. Ontologiset metaforat	14
4.2.2. Strukturaaliset metaforat	16
4.2.3. Orientoivat metaforat	17
4.3. Metonymioiden käsitteet	18
5. PÄÄTÄNTÖ	20
LÄHTEET	22
LIITTEET	

1. JOHDANTO

1.1. Aihe ja tutkimuskysymykset

Kielikuvia käytetään kuvaamaan erilaisia asioita, joita on vaikea muutoin selittää. Esimerkiksi erilaisia tunteita kuvataan hyvin usein metaforien avulla. Rakkaus usein polttaa, ikävä raastaa ja onni kohoaa. Laululyriikassa metaforia käytetään runsaasti jo niiden kosteisuuden vuoksi, mutta myös kertomaan abstrakteista asioita mahdollisimman koskettavasti ja helposti lähestyttävästi. Metaforia käyttämällä kuvaillaan asioita monipuolisesti ja yksityiskohtaisesti, ja lyhyeenkin säkeeseen voidaan saada näin runsaasti sisältöä. Metaforat tuovat laululyriikan lähemmäs kuuntelijaa, kun hän tulkitsee niitä oman elämänsä ja henkilökohtaisten tuntemustensa kautta.

Tarkastelen kandidaatintutkielmassani erilaisia kielikuvia Disneyn piirroselokuvien suomenkielisten laulujen sanoituksissa. Tutkin, minkä tyyppisiä kielikuvia sanoituksissa käytetään ja kuinka usein saman tyyppiset metaforat toistuvat. Metaforia tutkimalla pyrin myös määrittelemään niiden taustalla olevat käsittemetaforat.

Tutkielmani tutkimuskysymykset ovat:

1. Millaisia kielikuvia Disneyn suomenkielisten piirroselokuvien lauluissa esiintyy?
2. Millaiset käsittemetaforat toistuvat sanoituksissa?

Alun perin idea aiheesta heräsi omasta kiinnostuksestani Disneyn piirroselokuvatuotantoon. Kognitiivisessa kielitieteessä on esitetty, että metaforien valikoituminen voi vaikuttaa ihmisten maailmankuvaan ja jopa keskinäiseen ymmärtämiseen (Onikki 1994: 93). Näin ollen todella suosittujen Disney-elokuvien ja niissä olevien laulujen sanoitusten kielellisten ilmausten voidaan olettaa jossain määrin vaikuttaneen siihen, kuinka katsojat, suurimmalta osin lapset, ovat oppineet ymmärtämään muita ihmisiä ja todellisuutta ympärillään. Tämä ajatus toimii lähtökohtana, joka motivoi tutkimustani. Käännöslauluista ei ole myöskään tehty vielä paljoa suomenkielistä metaforatutkimusta, mikä osaltaan vaikutti päätökseeni tutkielman aiheesta.

Metaforia on tutkittu erilaisissa aineistoissa paljon, kuten keskustelupalstalta (Ketola 2008) ja kontakti-ilmoituksista (Takkula 2016). Laulujen sanoituksistakin metaforia on tutkittu aikaisemmin. Jukka Aikio tutki pro gradu -tutkielmassaan *Kaihon kuvat* (2001) suomalaisen tangolyriikan keskeisiä metaforia ja niiden kollokatiivista rakennetta. Juha-Matti Tammela tarkastelee pro gradussaan (2007) rakkausmetaforia Raul Reimanin iskelmäsanoituksissa. Sanna Iso-Oja on tutkinut pro gradussaan (2014) Lauri Tähkän musiikkilyriikan metaforia ja sitä, kuinka maallikot niitä tulkitsevat. Anni Moilanen tarkastelee vuonna 2014 valmistuneessa pro gradu -tutkielmassaan metaforia suomalaisissa iskelmissä vuosina 1940–1950 ja 1990–2010. Ilon ja surun kielentämistä populaarimusiikissa taas tarkastelee Mervi Niva pro gradussaan (2019). Suomeksi käännetyn musiikin metaforia on tutkinut esimerkiksi Anniina Aro pro gradussaan (2016), joka keskittyi joululaululyriikkaan. Minun tutkimukseni aineisto koostuu käännetyn piirroselokuvamusiikin sanoituksista.

1.2. Aineisto

Neal Gablerin mukaan yksikään toinen henkilö ei ole luultavasti hallinnut amerikkalaista populaarikulttuuria samoissa määrin kuin Walt Disney (Gabler 2008:12). Disney toi elokuvaan väriä ja ääntä ja pyrki jatkuvasti tekemään piirretyistä elokuvista vakuuttavampia ja viihdyttävämpiä (Thomas 2001: 15). Disneyn tuotannon suosio on valtava, ja yhden arvion mukaan pelkästään Walt Disneyn kuolinvuonna (1966) 240 miljoonaa ihmistä näki Disney-elokuvan, noin 100 miljoonaa katsoi viikoittain Disney-yhtiön televisio-ohjelmaa, 80 miljoonaa luki Disney-kirjaa, 80 miljoonaa osti Disney-oheistuotteita, 150 miljoonaa luki Disney-sarjakuvaa ja melkein 7 miljoonaa kävi Disneylandissa. (Gabler 2008: 12.) Disney-elokuvien suosio on jatkunut nykypäivään saakka ja esimerkiksi vuonna 2013 ensi-iltansa saanut *Frozen – Huurteinen seikkailu* oli kansainvälinen menestys.

Tutkielmani aineisto koostuu Disney-piirroselokuvien suomenkielisten laulujen sanoituksista. Olen rajannut kuitenkin aineistoni niin, että aineistooni kuuluvat laulut ovat yhdestä nuottikirjasta: *Disney. Laulukirja* (1998). Käytännön syistä käytän tästä eteenpäin muotoa *Disneyn laulukirja* viitatessani tähän aineistoon. *Disneyn laulukirjassa* on 35 laulun sanat 15:stä eri piirroselokuvasta. Laulut on tehty 1948–1996, mutta suurin osa lauluista on 1990-luvulta. Ne eivät ole kaikki samojen ihmisten säveltämiä tai sanoittamia,

vaan tekijöitä on useita. Huomattavan monen aineistoni laulun sanat on kuitenkin suomentanut Pekka Lehtosaari. Muut aineistoni suomentajat ovat Costi Snellman, Pertti Reponen, Ulla Renko, Matti Ranin ja Jarkko Tamminen.

Aineistoni laulut ovat seuraavista elokuvista: *Aladdin*, *Aristokatit*, *Kaunotar ja hirviö*, *Kaunotar ja Kulkuri*, *Leijonakuningas*, *Maija Poppanen*, *Notre Damen kellonsoittaja*, *Peter Pan*, *Pieni merenneito*, *Pocahontas*, *Prinsessa Ruusunen*, *Topi ja Tessu*, *Tuhkimo*, *Viidakkokirja* ja *101 dalmatialaista*. Jokaisesta elokuvasta on kirjassa 1–4 laulua. Laulut ovat pituudeltaan erimittaisia, mutta suurin osa lauluista on 1–4 säkeistön pituisia. Laulujen teemoja ovat esimerkiksi rakkaus ja rakastuminen, taikuus, ystävyys, elämästä nauttiminen ja unelmien toteutumiseen luottaminen.

Yksikään aineistoni lauluista ei ole alkuperäiseltä versioltaan suomenkielinen, joten tarkkaan ottaen tutkin käännösuomea. Tässä tutkimuksessa en kuitenkaan tarkastele alkuperäisiä lyriikoita eikä tutkimukseni kannalta ole olennaista, kuinka alkuperäisissä sanoituksissa käytettyjä metaforia on käännetty aineistoni suomenkielisiin versioihin. En valinnut aineistoni lauluja niissä esiintyvien metaforien mukaan, vaan tulkitSEN laulujen metaforia ja etsin niiden taustalla olevia käsittemetaforia aina tapauskohtaisesti.

2. TUTKIMUKSEN TEORIATAUSTA

2.1. Keskeisiä käsitteitä

Kielikuvat poikkeavat muusta kielenkäytöstä siten, että ne luokittelevat maailmaa välillisesti (Pääkkönen & Varis 2000: 65). Tämä eroaa siitä, kun ihminen kutsuu koiraa *koiraksi* ja näin ollen käyttää siitä vakiintunutta nimitystä. Komplisoidussa eli välillisessä kategorioinnissa, jos ihminen kutsuu koiraa esimerkiksi *rotaksi*, hän kyllä kategorisoi koiran koiraksi mutta kutsuu sitä affektiivisesti *rotaksi*. Näin uuden nimityksen myötä koira saa lisäkategorioinnin ja lisäkategoriointi tekee ilmauksesta metaforan. (Koski 1992: 13.) Komplisoidussa kategorioinnissa on siis kyse analogiasta ja siitä, että ihmisellä on kyky nähdä kahden eri asian välillä samankaltaisuuksia (Pääkkönen & Varis 2000: 65).

Kielikuvat voidaan ryhmitellä skeemoihin, trooppeihin, pragmaattisiin kielikuviin ja intertekstuaalisiin kielikuviin. Trooppien prototyypinä pidetään usein vertausta. **Vertauksella** kuvataan asia ja sen vertauskuva, jotka ovat näkyvästi toistensa yhteydessä. Tavallisesti ne yhdistetään *kuin*-konjunktiolla, kuten esimerkissä *Mies on kuin hirvi*. Usein metafora määritellään lyhyeksi vertaukseksi ilman *kuin*-sanaa. (Pääkkönen & Varis 2000: 71.) **Metafora** on Kielitoimiston sanakirjan mukaan vertaukseen perustuva kielikuva (KS 2020 s.v. *metafora*). Metaforat, joita tutkielmassani tarkastelen, kuuluvat trooppeihin. Metaforan käsite on vanha. Sen määritteli jo Aristoteles *Runousopissaan* noin 330–320 eaa. Runousopin mukaan metafora syntyy, kun asialle annetaan nimi, joka varsinaisesti kuuluu jollekin muulle (Aristoteles 1977: 21).

Metaforan semanttinen kaava on seuraava:

X on ikään kuin Y, suhteessa Z.

X edustaa kategoriaa, jota puhuja tarkoittaa. Y edustaa kategoriaa, johon X:ää verrataan ja Z taas sitä, missä suhteessa eli millaisten ominaisuuksien kautta perusteella näin verrataan. Kaavan muuttujia voisi sanoa myös kuvattavaksi (X), kuvaksi (Y) ja perusteeksi (Z). Puhuja valitsee sanansa tietäen, että X ei ole sama asia kuin Y, mutta sanoo sitä

kuitenkin Y:ksi, koska haluaa antaa kuulijalle sellaisen vaikutelman, että se muistuttaa Y:tä. (Koski 1992: 13–14; Leech 1969: 151.)

Personifikaatio ja synestesia ovat metaforan alalajeja (Varis 1998: 108–109), ja erittelen ne aineistostani. **Personifikaatio** elollistaa esineet, asiat, käsitteet ja luonnonvoimat niin kuin ne olisivat ihmisiä (Mattila 1984: s.v. *personifikaatio*). Esimerkiksi virkkeessä *taivas itkee* käytetään personifikaatiota. **Synestesiassa** eri aistipiirien vaikutelmat vaihtuvat tai kietoutuvat yhteen kielikuvassa (Mattila 1984: s.v. *synestesia*). Tästä toimii esimerkkinä, kun hiljaista pesukonetta keuhuttaessa mainoksessa puhutaan *äänettömästä puhtaudesta*. Tässä sekoittuvat kuulo- ja näköaistien havainnot (Varis 1998: 109).

Tutkin myös aineistossani esiintyviä metonymioita. Kielitoimiston sanakirjassa on määriteltä **metonymia** niin, että siinä johonkin asiaan viitataan epäsuorasti siihen läheisesti liittyvällä käsitteellä (KS 2020 s.v. *metonymia*). Metonymia perustuu siis yhteenkuuluvuuden synnyttämille assosiaatioille (Mattila 1984: s.v. *metonymia*). Esimerkiksi silloin, kun veitsen sijaan puhutaankin *terästä*, joka välähti, käytetään metonymiaa (Pääkkönen & Varis 2000: 72). Lakoffin ja Johnsonin (1980: 36–37) mukaan metonymian tehtävä on ensisijaisesti referentiaalinen, eli se sallii käsitteen käytön toisen käsitteen edustajana. Metonymia keskittyy tarkemmin johonkin kohteensa puoleen. Metonymialle ovat ominaisia tietynlaiset rakenteet, kuten VÄLINE TEKIJÄNÄ tai OSA KOKONAISSUUTENA (Lakoff & Johnson 1980: 38–39). Synekdokee on metonymian alalaji. **Synekdokee** tarkoittaa osan käyttämistä kokonaisuudesta tai kokonaisuudesta puhuttaessa osasta (Krikmann 1992: 81). Synekdokee on esimerkiksi se, kun viitataan kuninkaaseen puhumalla *kruunusta* tai *valtaistuimesta*. Tutkin tutkielmassani näiden kaikkien kielikuvien esiintymistä aineistoni laulujen sanoituksissa.

Erittelen juuri nämä kielikuvat aineistostani, koska metonymiaa ja metaforaa pidetään yleisesti trooppien päälajeina (Varis 1998: 111). Tarkastelun kohteeksi otin mukaan metaforan alalajit personifikaation ja synestesian. Synekdokee on keskeisin metonymian tyyppi. Se muistuttaa luonteeltaan hyvin paljon metonymiaa. Niitä erottaa kuitenkin se ajatus, että perusluonteeltaan metonymia on loogisten seuraamusten indeksi, kun taas synekdokee on enemminkin osa esittämänsä tarkoitteen kuvaa (Varis 1998: 112–113).

2.2. Kognitiivisen kielitieteen metaforateoria

Kandidaatintutkielmani kuuluu kognitiivisen semantiikan ja metaforatutkimuksen piiriin. Kognitiivisen kielentutkimuksen mukaan kieltä käyttävät ihmiset ja kommunikaatio-tilanteet ovat välitön osa kieltä eikä kieli näin ollen ole itsenäinen järjestelmä. Teoriassa kieli nähdään olemuksellisesti metaforisena ja niin, että ihmisen koko ajattelutapa on metaforinen (Lakoff & Johnson 1980: 3). Tämän tutkimuksen analyysissä käytän mallina kognitiivista metaforateoriaa, jonka ovat kehittäneet George Lakoff ja Mark Johnson. Se esitellään heidän teoksessaan *Metaphors we live by* (1980).

Kognitiivisessa kielitieteessä ajatellaan, että ajattelu on kuvittelevaa ja juuri kuvittelu-kyky on se ilmiö, joka mahdollistaa abstraktin ajattelun. Käsitteet, jotka eivät suoraan pohjaudu varsinaiseen kokemukseen, käyttävät hyväkseen metaforaa, metonymiaa ja mielikuvia. (Leino 1993: 49.) Kognitiivisen kielitieteen metaforateorian mukaan metafora ei ole pelkkä kielen ilmiö, vaan sen merkitys sanojen takana olevista käsitteistä. Metaforia voi analysoida ja tällä tavoin voi päästä perille laajemmista metaforisista käsitteistyksistä, joiden avulla ihminen rakentaa eli konstruoi todellisuutta ja ymmärtää abstrakteja asioita (Onikki-Rantajääskö 2008: 53). Nämä **käsittemetaforat** hahmottuvat mielen tasolla. Käsittemetaforien rakenteiden osoittamisen avulla voidaan havainnoida ihmisten ajattelutapoja. Esimerkiksi perusmetaforasta AIKA ON RAHAA voidaan tehdä päätelmä, että aikaa pidetään arvokkaana (Lakoff & Johnson 1980: 9). Tämä perusmetafora konkretisoituu esimerkiksi sellaisessa lauseissa kuin *minun täytyy säästää aikaa* tai *älä tuhlaa aikaani*.

Tärkeitä termejä ovat myös metaforan **lähde** (*source*) ja **kohde** (*target*). Nikanteen mukaan metaforan onnistumisen ehtona on se, että lähteellä ja kohteella on tarpeeksi yhteisiä ominaisuuksia (Nikanne 1992: 60, 62). Kohdealue on yleensä lähdealuetta abstraktimpi ja sitä kuvataan konkreettisemmän lähdealueen ilmauksiin tukeutuen (Onikki-Rantajääskö 2008: 53). Esimerkiksi metaforassa AIKA ON RAHAA verrataan abstraktimpaa käsitettä *aika* (kohde) konkreettisempaan käsitteeseen *raha* (lähde).

Lakoffin ja Johnsonin (1980: 37, 39) mukaan metonymioiden käsitteet ovat yhtä lailla systemaattisia kuin metaforienkin. Nekin jäsentävät paitsi kieltämme, myös asenteitamme, ajatuksiamme ja tekojamme. Ne pohjautuvat metaforisten käsitteiden tapaan kokemukseemme.

Lakoffin ja Johnsonin esittämät käsittemetaforat jaetaan kolmeen ryhmään:

1. strukturaalisiin metaforiin eli rakennemetaforiin
2. orientoiviin metaforiin eli suuntametaforiin
3. ontologisiin metaforiin.

Strukturaaliset metaforat ovat rakennemetaforia. Näissä metaforissa on kyse kahden eri käsitteen välisestä yhteydestä. Ne ovat ELÄMÄ ON MATKA -metaforan tapaisia. **Orientoivat metaforat** ovat taas suuntametaforia. Käsitteet ymmärretään niissä suuntien kautta. Esimerkiksi ONNELLISUUS ON YLHÄÄLLÄ on orientoiva käsittemetaphora. (Lakoff & Johnson 1980: 14.) **Ontologisissa metaforissa** abstraktit asiat mielletään konkreettisina (Lakoff & Johnson 1980: 25–26). Personifikaatio on yksi ontologisten metaforien alaryhmistä (Lakoff & Johnson 1980: 33).

Kognitiivista metaforateoriaa on ajan saatossa kritisoitu. Mervi Niva avaa pro gradussaan sitä, kuinka esimerkiksi jako strukturaalisiin, orientoiviin ja ontologisiin metaforiin on sittemmin osoittautunut keinotekoiseksi, koska kaikkien metaforien voidaan nähdä sisältävän strukturaalisia ja ontologisia piirteitä ja useimpiin sisältyy myös orientoiva ulottuvuus. (Niva 2019: 12.) Sovellan kuitenkin tätä luokittelua tutkielmassani, koska olen kokenut sen hyödylliseksi metaforien kaavojen ymmärtämisen suhteen.

Kognitiivisessa metaforateoriassa käsitteet merkitään kapiteelikirjaimin, jotta välttyttäisiin sekoittamasta niitä sanastotason ilmauksiin: AIKA ja RAHA. Näiden käsitteiden metaforisen yhteyden voi ilmaista käsitteellä AIKA ON RAHAA (Pääkkönen & Varis 2000: 89). Käytän itsekin tässä tutkimuksessa tätä merkintätapaa.

3. MENETELMÄ

Tutkimusasetelmani tässä tutkimuksessa on kvalitatiivinen ja empiirinen eli aineistolähtöinen. Tarkastelen aineistoani tutkimuskysymysten perusteella, jotka johdannossa esitelin. Esitän aineistostani esimerkkejä aina luokitusten yhteydessä. Sanoitusten tulkinta on keskeistä tutkielmassani. Pohjana tutkimuksessani toimii Lakoffin ja Johnsonin luoma kognitiivinen metaforateoria. Tukenani etsiessäni sanojen merkityksiä käytän *Kielitoimiston sanakirjaa* (KS).

Konteksti ja semanttinen analyysi auttavat selittämään kielikuviin kätkeytyviä merkityksiä. Kielikuvat eivät ole analyysin kohteena yksitulkintaisia, mutta ne ovat silti analysoitavissa rakenteellisesti ja semanttisesti (Pääkkönen & Varis 2000: 67). Tutkimusasetelmani pohjautuu kognitiiviseen metaforateoriaan, mutta joudun soveltamaan sitä ja tekemään omia tulkintoja omaan kielitajuuni nojaten. Kuten Itkonen ja Pajunenkin huomauttavat, kielitieteellisessä tutkimuksessa on aina läsnä intuitio (Itkonen & Pajunen 2010: 73).

Pyrin sanoitusten metaforia analysoimalla tunnistamaan niiden taustalla olevia käsittemetaphoria. Esimerkiksi aineistoni seuraavan virkkeen voi yhdistää käsittemetaphoraan RAKKAUS ON SOTAA:

(1) *Kerran on hetkemme **voiton**, ja onnemme koiton jo päivä tuo saa. Kunnes tuo aurinko loistaa taas, toivon vaan, tähdet antaa saa. Tiedän sen, kerran **rauhan** saan.*

Säkeistössä lauletaan rakkauden tunteen saavuttamisesta, ja tapahtumaa kuvataan sotaan liittyvin termein. Näin rakkaus saa sotaan liittyviä ominaisuuksia. Tutkin tällä tavoin erilaisten käsittemetaphorien ilmentymiä aineistossani.

4. AINEISTON ANALYYSI

Lähdin ensin etsimään erilaisia kielikuvia aineistoni lauluista. Aluksi pohdin, riittääköhän yksi nuottikirja aineistoksi. Tästä ei kuitenkaan muodostunut ongelmaa, sillä mitä enemmän kävin laulujen sanoituksia läpi, sitä enemmän erilaisia kielikuvia aloin löytää. Laulut olivat niitä täynnä. Kuten luvussa 2.2. jo mainitsinkin, Lakoffin ja Johnsonin mukaan koko meidän käsitejärjestelmämme on metaforinen ja se näkyy kielen lisäksi ihmisen toiminnassa ja ajattelussa (Lakoff & Johnson 1980: 3).

Aluksi etsin aineistoni kaikki metaforat ja metonymiat. Jos samassa tai kahdessa eri laulussa esiintyy sama metafora kaksi kertaa tai useammin, olen laskenut ne yhdeksi. Poimmani metaforat ovat näin ollen kaikki erilaisia, ja metaforia olisi ollut määrällisesti aineistossani vielä enemmän. Luokittelin löytämäni kielikuvat personifikaatioihin, synestesioihin, metonymioihin, synekdokeihin ja muihin metaforiin ja havainnollistin jakoa pylväsiagrammin avulla (Kuvio 1).

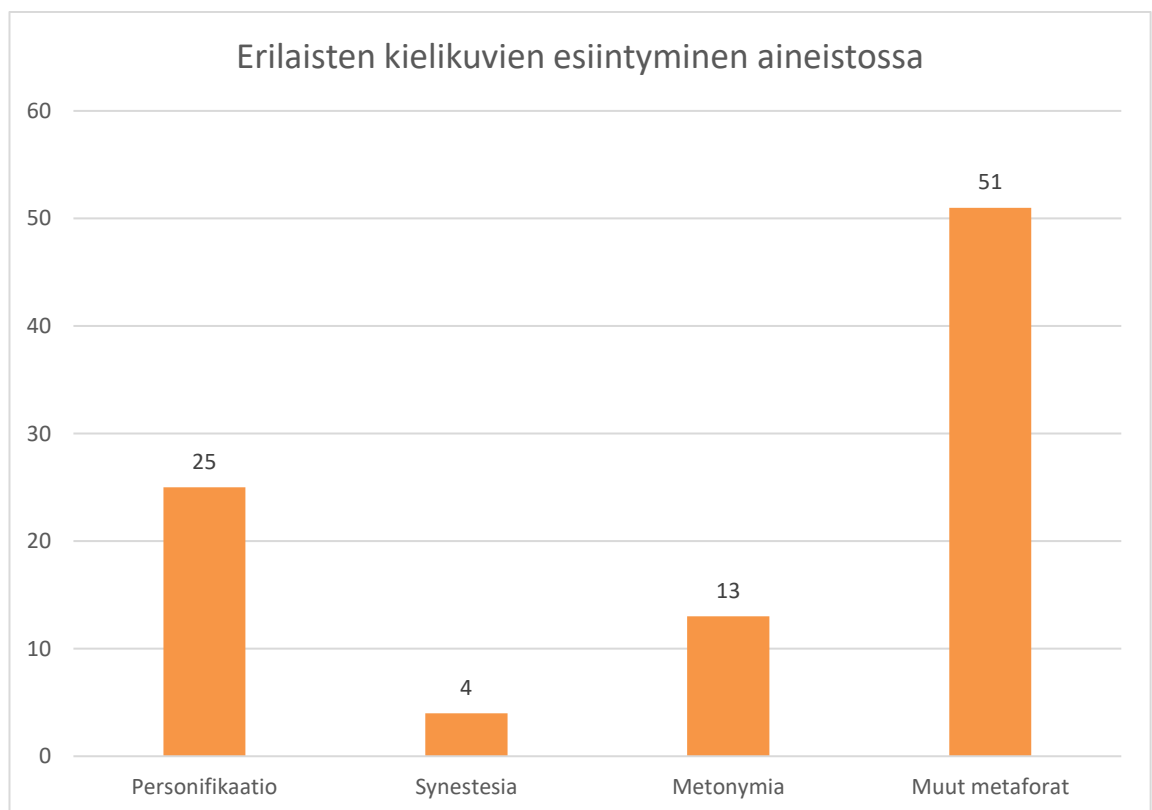
Tämän jälkeen otin tarkasteluun jokaisen metaforan erikseen ja pyrin hahmottelemaan käsittemetaphoria niiden takana. Kuten Moilanenkin toteaa pro gradussaan, sain huomata, että käsittemetaphorien hahmottaminen ja niihin luokittelu ei ollut helppoa, koska metaforiset virkkeet saattavat sisältää useita metaforia ja näin ollen kuulua useaan eri luokkaan (Moilanen 2014: 29). Joidenkin metaforien pohjana olevaa käsittemetaphoraa oli hankala muodostaa, mutta lähes kaikille aineistoni metaforisille virkkeille hahmottui käsittemetaphora ja niitä muodostui useita: yhteensä 23 erilaista. Käsittemetaphorat, joista aineistossani oli eniten konkretisoitumia, oli LUONTO ON IHMINEN, ABSTRAKTIOT OVAT ELOLLISIA OLIOITA, ELÄMÄ ON MATKA ja ELÄMÄ ON JOKI. Myös erilaiset rakkauteen liittyvät käsittemetaphorat muodostavat yhden isomman ryhmän. Lähes kaikki aineistoni metonymiat taas kuuluivat OSA KOKONAISUUTENA/KOKONAISUUS OSANA -käsite rakenteeseen.

Moilasan tapaan käsittelen analyysiosiossa lauluissa olevia virkkeitä säkeiden tai säkeistöjen sijaan (Moilanen 2014: 29). Joissain tapauksissa nämä tarkoittavat kuitenkin samaa asiaa. Joihinkin tässä tutkimuksessa esittämiini esimerkkeihin olen liittännyt mukaan joko edellisen tai seuraavan virkkeen käsiteltävänä olevan virkkeen lisäksi. Olen liittännyt ne mukaan silloin, kun ne ovat jollain lailla merkityksellisiä käsiteltävän metaforan

ymmärtämisen kannalta tai silloin, jos useammassa peräkkäisessä virkkeessä olevien metaforien taustalla on sama käsittemetafora.

4.1. Erilaisten kielikuvien esiintyminen aineistossa

Poimin aineistostani yhteensä 93 erilaista kielikuvaa. Suurin osa (51) niistä ei lukeutunut personifikaatioihin, synestesioihin tai metonymioihin tai sen alalajiin synekdokeihin. Nämä on luokiteltu termillä muut metaforat. Toiseksi eniten aineistossa oli personifikaatioita (25). Kaikista vähiten oli muutenkin harvinaisempia synestesioita (4). Metonymioita hahmottui yhteensä 13 kappaletta, ja niihin lukeutuu myös synekdokeet. Seuraavassa kuviossa on esitetty tämä luokittelu pylväsdiagrammin (kuvio 1) avulla.

KUVIO 1. Erilaisten kielikuvien esiintyminen aineistossa.

Personifikaatioita on aineistosta melko paljon. Monissa niissä elollistetaan luonnonkappaleita, kuten kuuta, tähtiä ja joissain jopa maailmaa ja koko avaruutta. Muita elollistamisen kohteita olivat esimerkiksi rakennus, musiikki ja tunne. Seuraavat aineistoni esimerkit kuuluvat personifikaatioiden ryhmään:

- (2) Katso **kuuta** taivaalla säteillään se **vilkuttaa** ja meitä **johdattaa**.
- (3) Oon kuullut kaikenlaista laulantaa, mutta katti **rytmin** vaan saa näin **keinu-**
maan.
- (4) Varkain **käy** se yössä sydämeen, **tunne** yhteinen.

Synestesioita löytyi aineistostani kaikista vähiten. Valitsemassani esimerkkipätkässä sekoittuu näkö- ja kuuloaisti, kun tuomaria silmiin katsoessaan katsoja ikään kuin kuulee lähestyvän turman.

- (5) Oli tuomari julma **soi katseessaan** turma kun soi, kun soi tuo Notre Dame.

Metonymialle tyypillinen rakenne VÄLINE TEKIJÄNÄ toteutuu aineistoni esimerkissä (6). Tässä pätkässä tekijä korvataan välineellä, ja näin osa eli miekka edustaa kokonaisuutta eli miekan kantajaa. Metonymian alalajia synekdokeeta aineistosta oli 8. Esimerkeistä (7) ja (8) näkee synekdokeelle tyypillisen rakenteen, jossa kokonaisuus ymmärretään sen osan kautta tai toisin päin.

- (6) Taltutti **miekkansa** tuo roistoista ilkeimmät nuo.
- (7) Jos **maailma** ei nyt vain estäisikään, saisitte jäädä vain leikkimään.
- (8) Oon kuningas mä **huomisen**, siis kaikki varokaa.
- (9) Kun kotona on paikka minun varmaan, luona miehen jyrkän, joka jyrkät **seinät**
rakentaa ja unohtaa voin unelmani armaan.

Esimerkissä (7) käytetään kokonaisuutta, tässä tapauksessa *maailmaa*, osan sijasta. Laulu, josta virke on irrotettu, kertoo olioista, jotka rikkovat jonkinlaisia sääntöjä ystävyystyessään ja viettäessään aikaa yhdessä. Kielikuva on melko yleinen: usein, kun toimitaan yhteiskunnassa vakiintuneita sääntöjä vastaan, sanotaan, että tuntuu kuin koko maailma olisi vastassa. Lähestulkoon koskaan tätä ei kuitenkaan voi ymmärtää kirjaimellisesti. Kahdessa jälkimmäisessä esimerkissä osaa käytetään taas kokonaisuuden sijasta. Huominen on osa tulevaisuutta ja seinät ovat osa taloa.

Viimeiseen kategoriaan, muut metaforat, on luokiteltu kaikki muut ne metaforat, jotka eivät lukeutuneet edellä mainittuihin. Joillakin näistä metaforista saattaa olla tarkempikin luokittelu, mutta en ole ottanut niitä huomioon tässä analyysissä. Näissä muut-ryhmän esimerkeissä konkretisoituu yksi metaforan tunnistettavimmista piirteistä: asian vertaaminen toiseen ilman *kuin*-sanaa:

(10) *Kumpi on hirviö kumpi on mies?*

(11) *Lyövät suurimmat (kellot) ukkosen iskun, lyövät pienimmät kuiskaten vain, ja sielusi luulet sen vievän, kun kuulet kun soi, kun soi näin Notre Dame.*

4.2. Erilaisten käsittemetaforien esiintyminen aineistossa

Aineistoni metaforista hahmotin useita käsittemetaphoria, yhteensä 23 erilaista. Seuraavaan taulukkoon (Taulukko 1) olen nimennyt kaikki ne käsittemetaforat, joista on vähintään yksi konkretisoituma aineistossani. Tässä alaluvussa esittelen ne strukturaaliset, orientoivat ja ontologiset käsittemetaforat, joista löytyi aineistossani eniten konkretisoitumia.

TAULUKKO 1.

Ontologiset metaforat	Orientoivat metaforat	Strukturaaliset metaforat
RAKENNUS ON IHMINEN	HYVÄ ON EDESSÄ	ELÄMÄ ON MATKA
IHMINEN ON SÄILIÖ	HUONO ON TAKANA	ELÄMÄ ON JOKI
ELÄMÄ ON SÄILIÖ	HYVÄ ON YLHÄÄLLÄ	RAKKAUS ON TAIKAA
LUONTO ON IHMINEN		RAKKAUS ON SOTAA
MUSIIKKI ON IHMINEN		RAKKAUS ON OIKEUDEN- KÄYNTIÄ
ABSTRAKTIOT OVAT ELOL- LISIA OLIOTA		RAKKAUS ON LÄMPÖÄ
IHMINEN ON ELÄIN		HUOLI ON TAAKKA
IHMINEN ON TARUOLENTO		
ONNI ON PILOTETTU OB- JEKTI		
RAKKAUS ON PILOTETTU OBJEKTI		
MERKITTÄVÄ ON SUURI		
VALO ON POSITIIVISTA		
TUNNE ON FYYSINEN KOS- KETUS		

Esittelen myös esimerkkejä aineistoni käsittemetaforista. Kuten Arokin pro gradu -tutkielmassaan (2016) tekee, esittelen myös aineistosta löytämiäni metonymioita ja kognitiivisen teorian mukaisia käsittemetonymioita ja niihin kuuluvia aineistoni esimerkkejä. Kuten hänenkin, minunkin fokukseni tässä analyysissä on käsittemetaforissa, mutta metonymiat osaltaan täydentävät sitä (Aro 2016: 53).

4.2.1. Ontologiset metaforat

Ontologisissa metaforissa tunteet, toiminnot, ajatukset ja tapahtumat nähdään konkreettisine asioina tai olioina. Abstrakteista asioista puhuminen helpottuu ontologisten metaforien avulla. (Lakoff & Johnson 1980: 25–26.)

Eniten aineistoni metaforia sisältyi ontologiseen käsittemetaforaan LUONTO ON IHMINEN. Nämä metaforat ovat kaikki personifikaatioita, ja niissä kohdealueena on luonto ja lähdealueena on ihminen. Näissä virkkeissä luonto tai sen kappaleet saavat ihmismäisiä piirteitä tai ne toimivat jotenkin ihmismäisesti. Näitä LUONTO ON IHMINEN -käsittemetaforaan reaalistuvia metaforia löytyi aineistostani 10 erilaista.

Elollistettavista asioista aineistoni sanoituksissa nousivat taivaankappaleet suurimmaksi luokaksi. Niitä löytyi yhteensä kuusi kappaletta. Laulujen kielessä avaruus ja maailma voivat olla aktiivisia toimijoita, kuten esimerkissä (14). Viimeisessä esimerkissä luonto personoidaan ihmiseksi.

(12) *Tuo **tähti** ihmeellinen kaupungin valaisee. Ja vaikka minne kuljenkin, se matkaa **ohjailee**.*

(13) *Ja kun askel askeleelta enemmän löydät löydettävää, aina **aurinko** maan uuteen **johdattaa**, **vie** mukanaan aina **vaeltaa**.*

(14) *Kauemmas, yhä kauemmas, meitä **kutsuu avaruus** ja **maa**, jossa lasten toiveet toteutuu.*

(15) *Mä sanon, karhun elämää näin **luontoäiti järjestää**, sen minkä toiset työllä aikaan saa.*

Esimerkissä (15) ei siis pelkästään luonto saa ihmisen piirteitä vaan se personoidaan kokonaisuudessaan henkilöksi, eräänlaiseksi äitihahmoksi, joka pitää huolta. Kielitoimiston sanakirjankin mukaan *luontoäiti* tarkoittaa luontoa henkilöitynä (KS 2020 s.v. *luontoäiti*).

Ontologiseen metaforaan ABSTRAKTIOT OVAT ELOLLISIA OLENTOJA liitettäväksi hahmotui kuusi aineistoni metaforista. Nämäkin metaforat kuuluvat kaikki personifikaatioiden ryhmään eli siihen, jossa elollistetaan esineet, asiat, käsitteet ja luonnonvoimat niin kuin ne olisivat henkilöitä (Mattila 1984: s.v. *personifikaatio*). Takkula toteaa pro gradu -

tutkielmassaan *Metaforat kontakti-ilmoituksissa* (2016), että personoinnilla asioihin tai esineisiin, tässä tapauksessa abstrakteihin elementteihin, liitetään mielikuvia ja näin pyritään tuomaan asia lähemmäs lukijaa. Kun jokin eloton aines saa ihmismäisiä piirteitä, se voi vaikuttaa inhimilliseltä tai jopa henkilöltä, jonka kanssa voi toimia (Takkula 2016: 38). Seuraavissa esimerkeissä toteutuu käsittemetaphora ABSTRAKTIOT OVAT ELOLLISIA OLENTOJA:

(16) *Tunnetko jo rakkauden sen **onnen hiljaisen**?*

(17) *Mitä, jos toivoa saat, anna **mielen vaelttaa**.*

(18) *Sä tunnet tanssin **rytmin** silloin **kutsuvan**, kun tunnet kattisvengin keinuvan.*

Esimerkissä (16) onni eli onnellisuus on ikään kuin elollinen olio, joka joko ei pidä ääntä tai sitten pitää. Eräässä toisessakin aineistoni virkkeessä juuri tunne oli se abstrakti asia, joka toimii jotenkin elollisen lailla. Esimerkissä (17) mieli saa ihmismäisiä piirteitä, kun se pystyy liikkumaan. Viimeisessä esimerkissä rytmi kutsuu, mitä rytmi ei kirjaimellisesti voi tehdä. Eräässä toisessa aineistoni metaforassa rytmi myös keinuu. Näiden virkkeiden takaa voi poimia sellaisen käsittemetaphoran kuin MUSIIKKI ON IHMINEN. Olen katsonut tämän metaforan kuuluvaksi ABSTRAKTIOT OVAT ELOLLISIA OLENTOJA -kokonaisuuteen, koska ne ovat niin ikään personifikaatioita.

Ottaen huomioon elokuvien teemat, aiheet ja kohdeyleisön ei ole ollenkaan odottamatonta, että ontologisia metaforia löytyi paljon. Elottomien olentojen elollistaminen ja muut yliluonnollisuuteen liittyvät asiat ehkä ymmärretään lauluissa metaforisesti, mutta piirroselokuvien maailmassa nämä ovat useinkin enemmän kirjaimellisesti ymmärrettäviä asioita: yliluonnollisuus on lapsille suunnatuissa elokuvissa läsnä jatkuvasti. Piirroselokuvien maailma on taianomainen, ja tämä voi osaltaan vaikuttaa siihen, että niiden sisältämät laulut sisältävät runsaasti personifikaatioita.

4.2.2. Strukturaaliset metaforat

Strukturaalisesta eli rakennemetaforasta on kyse silloin, kun käsite jäsennetään metaforisesti toisen käsitteen avulla. Ne auttavat ymmärtämään jotain ilmiötä toisen ilmiön avulla yhdistämällä kaksi eri käsitettä toisiinsa. (Lakoff & Johnson 1980: 3–15.)

Aineistossani esiintyvistä strukturaalisista metaforista yhteensä kahdeksan liittyi ELÄMÄ ON MATKA- tai ELÄMÄ ON JOKI -käsittemetaforiin. Aineistossani on kaksi laulua (*Elämän tie* ja *Virta minne veneen vie*), joiden sanoitusten semanttinen lähtökohta perustuu täysin näihin kahteen metaforaan, mutta koska samat metaforat toistuivat lauluissa, niitä kertyi vain kahdeksan erilaista. Nämä ovat strukturaalisia metaforia, joiden lähteenä on matka ja joki ja kohteena elämä eli abstraktimpi käsite (elämä) määritellään konkreettisemmän käsitteen kautta.

ELÄMÄ ON MATKA on hyvin arkipäiväinen metafora, jota käytetään yleisesti, kun puhutaan metaforisesti joko omasta tai toisen elämästä. Elämä on kuin matka, jossa voi *saada hyvän alun, päästä jostakin yli ja saavuttaa tien lopun*. Elämästä siis puhutaan samanlaisilla termeillä kuin matkasta. (Kövecses 2010: 3–4.) Tämä metafora konkretisoituu seuraavissa aineistoni esimerkeissä:

(19) *Se on tie elämän, ja käyt kulkemaan.*

(20) *Paikan jokainen polultansa löytää.*

(21) *Täällä me ain kuljettais vain, vaellettais auringossa siis ain.*

Esimerkkien tapaan aineistoni ELÄMÄ ON MATKA -käsittemetaforan alle kuuluvat metaforat rinnastavat tietä tai polkua elämäksi ja erilaisia liikkumisen tapoja, kuten kulkemista ja vaeltamista, elämiseksi. Aineistossani ei ole vaivalloiseen liikkumiseen viittaavia metaforia, kuten konttaamista tai ryömimistä, vaan aineistoni ELÄMÄ ON MATKA -metaforissa liikkuminen eli eläminen saadaan kuulostaman vaivattomalta. Silloinkin, kun suunta on hukassa tai tuntee olevansa eksyksissä, voi luottaa ulkopuolisen johdatukseen ja siihen, ettei koskaan taivalla yksin. Näissä esimerkeissä taivaankappalet toimivat johdattajina ja suunnan antajina:

(22) -- aina **aurinko** maan uuteen **johdattaa**, vie mukanaan, aina vaeltaa.

(23) Ja vaikka minne kuljenkin, **se** (tähti) matka **ohjailee**.

Kuten Iso-Ojakin mainitsee pro gradussaan, ELÄMÄ ON JOKI -käsittemetafora muodostuu siitä, että joki on liikkuva objekti, ja siitä, että aika mielletään niin ikään liikkuvana. (Iso-Oja 2014: 55.) AIKA ON LIIKKUVA OBJEKTI -käsittemetafora on vanha. Se on peräisin jo Raamatun ajalta (Kövecses 2010: 67). Ihminen voi kulkea joessa, esimerkiksi purjeveneellä, jolloin purjehtiminen nähdään matkana. Niinpä ELÄMÄ ON JOKI -käsittemetafora vertautuu ELÄMÄ ON MATKA -käsittemetaforaan. (Iso-Oja 2014: 55.)

(24) Ei **jokeen** astua voi ja jäädä paikkaan rauhaisaan, kun **vesi eteenpäin** näin aina **virtaa**. Vaan kaikki **elää** ei voi niin **polkuja** muutellen.

(25) **Virta** minne **veneeseen vie**, sinne mutkan takaa käy nyt **tie**.

(26) Käynkö **virtaan** rauhaisaan perinteitä vaalimaan?

Esimerkissä (24) virtaavaan jokeen astuminen vertautuu siihen, että uskaltaa altistua virran vietäväksi eli siihen, että on rohkea ja altistaa itsensä suuremmillekin muutoksille elämässä. Silloin ei välttämättä tiedä, mitä mutkan takana on eli millainen käänne elämässä seuraavaksi tapahtuu (esimerkki (25)). Esimerkissä (24) todetaan, että kaikki eivät voi elää sillä tavalla eli sellaisella mentaliteetilla, vaan toimivat mieluummin ehkä perinteiden tai tietynlaisten sääntöjen mukaisesti. Esimerkissä (26) laulun 1. persoonan puhuja pohtii, pitäisikö hänenkin vaalia perinteitä, eli jäädä virrassa rauhalliseen ja mahdollisesti tuttuun ja turvalliseen paikkaan.

4.2.3. Orientoivat metaforat

Orientoivat metaforat pohjautuvat fyysisiin ja kulttuurisiin kokemuksiimme, ja siksi ne voivat vaihdella. Meidän kulttuurissamme yleinen ajatus on se, että hyvä on ylhäällä ja huono alhaalla, ja tämä heijastuu moniin metaforiin, kuten ENEMMÄN ON YLHÄÄLLÄ, VÄHEMMÄN ON ALHAALLA, HYVÄ ON YLHÄÄLLÄ ja HUONO ON ALHAALLA. (Leino 1983: 109.)

Vähiten aineistostani löytyi erilaisia orientoivia metaforia, yhteensä kahdeksan erilaista, ja ne ovat HYVÄ ON YLHÄÄLLÄ -käsittemetaforaan tai HYVÄ ON EDESSÄ- ja HUONO ON TAKANA -käsittemetaforiin reaalistuvia metaforia. Esimerkissä (27) onni kohoaa ja nousee ja näin ollen kuuluu HYVÄ ON YLHÄÄLLÄ -metaforan konkretisoitumiin.

(27) *Kun sen saavuttaa, **onni kohoaa, nousee taivaisiin!***

(28) *Katso vain **eteenpäin**. -- Uusi parempi maailma.*

(29) ***Taakses** jätät kaiken muun, kuin maailmaa ei ois.*

Esimerkissä (28) edessäpäin nähdään uusi parempi maailma, eli tulevaisuus näyttäytyy edessä olevana, hyvänä asiana, jota kohti kannattaa pyrkiä. Esimerkissä (29) toistuu sama ajatus, mutta näkökulma on eri. Virkkeen mukaan kaiken muun voi jättää taakseen eli unohtaa menneet asiat ja keskittyä näin edessä olevaan elämään. Tämäkin virke siis viestittää paremmasta tulevaisuudesta, joka on edessä, ja siitä, että takana olevat asiat on syytä jättää taakse.

4.3. Metonymioiden käsitteet

Metonyymisten käsitteiden avulla voidaan käsitellä jotain tiettyä asiaa käyttämällä apuna sen yhteyttä johonkin toiseen asiaan tai ilmiöön. Metaforisten käsitteiden lailla metonyymisetkin käsitteet pohjautuvat kokemuksiimme. (Lakoff & Johnson 1980: 39.) Lähes kaikki metonymioiden ryhmään kuuluvat aineistoni kielikuvat edustavat metonymialle tyypillistä rakennetta OSA KOKONAISUUTENA tai KOKONAISUUS OSANA. Näitä oli aineistossani yhteensä 13. Näissä esimerkeissä viitataan kokonaisuuteen puhuttaessa sen osasta:

(30) ***Sydäntäni** halajaa, sen kuulin.*

(31) ***Metsään** tullut on syys, entä ystävyys...*

(32) *Hiipivät peläten **varjoja** sen (yön) luona rannan Notre Dame*

Tulkintani mukaan esimerkissä (30) sydän vertautuu koko ihmiseen, sillä ei ole looginen ajatus, että joku haluaisi vain jonkun sydämen omakseen, vaan kyse on koko ihmisestä. Tässä esimerkissä sydämen voisi myös ajatella vertautuvan rakkauden tunteeseen: joku

haluaa, että laulun 'minä' rakastuu häneen ja näin ollen hän saisi vertauskuvallisesti hänen sydämensä. Esimerkissä (31) kuvataan sitä, kuinka metsään on tullut syksy. Metsä edustaa tulkintani mukaan kuitenkin suurempaa kokonaisuutta tai aluetta, esimerkiksi maata, mutta koska laulun hahmojen elinympäristö on mahdollisesti metsä, vertautuu se näin myös heidän maakseen. Esimerkissä (32) laulun hahmot pelkäävät varjoja yöllä kulkiessaan. Varjot vertautuvat itse yöhön ja sen pimeyteen.

5. PÄÄTÄNTÖ

Kandidaatintutkielmassani olen tutkinut metaforia Disneyn suomenkielisten piirroselokuvien laulujen sanoituksissa. Kaikki aineistoni laulut ovat *Disneyn laulukirjasta* (1998). Lauluja on yhteensä 35, ja ne ovat 15:stä eri piirroselokuvasta. Tavoitteenani oli selvittää, millaisia kielikuvia lauluissa on, ja millaisia käsittemetforia aineiston lauluissa on käytetty. Tutkielmani tutkimuskysymykset ovat:

1. Millaisia kielikuvia Disneyn suomenkielisten piirroselokuvien lauluissa esiintyy?
2. Millaiset käsittemetforat toistuvat sanoituksissa?

Tutkin metaforia Lakoffin ja Johnsonin luoman kognitiivisen metaforateorian avulla. Tämän mukaisesti muodostin aineistoni metaforista laajempia käsittemetforia. Ontologisista metaforista eniten aineistosta löytyi LUONTO ON IHMINEN- JA ABSTRAKTIOT OVAT ELOLLISIA OLENTOJA -käsittemetforiin lukeutuvia metaforia. Kaikki nämä olivat personifikaatioita. Strukturaalisista metaforista ELÄMÄ ON MATKA ja siihen rinnastuva ELÄMÄ ON JOKI -käsittemetforat muodostivat suurimman ryhmän. ELÄMÄ ON MATKA on hyvin arkipäiväinen metafora. Elämästä puhutaan samanlaisilla termeillä kuin matkasta (Kövecses 2010: 3–4). Orientoivia metaforia oli aineistossani kaikkein vähiten, ja ne olivat HYVÄ ON YLHÄÄLLÄ -käsittemetforan tai HYVÄ ON EDESSÄ- ja HUONO ON TAKANA -käsittemetforien konkretisoitumia. Fokukseni analyysissä oli metaforissa mutta sitä täydensi metonymioiden tarkastelu. Lähes kaikki metonymioiden ryhmään kuuluvat aineistoni kielikuvat edustavat metonymialle tyypillistä rakennetta OSA KOKONAISUUTENA tai KOKONAISUUS OSANA.

Tutkimuksessani kiinnitin huomiota erityisesti ontologisten metaforien runsauteen. Ontologisten metaforien ryhmään kuuluu personifikaatio, jota oli aineistossani runsaasti. Elottomien olentojen elollistaminen ja muut yliluonnollisuuteen liittyvät asiat ymmärrettään lauluissa usein metaforisesti, mutta piirroselokuvien maailmassa nämä ovat useinkin enemmän kirjaimellisesti ymmärrettäviä. Yleisimpiä elollistettavia asioita aineistossani olivat erilaiset taivaankappaleet.

Tutkielmani analyysia tarkastellessa tulee ottaa huomioon, että aineistoni on kandidaatintutkielman tapaan suhteellisen pieni. Erilaisia käsittemetforia hahmottui aineistosta

melko paljon. Näin ollen nämä aineistostani kootut erilaiset ryhmät ovat pieniä, jotkin vain yhden tai muutaman tapauksen muodostamia, eikä tutkimuksestani siksi voi tehdä laajempia päätelmiä. Sain analyysissäni kuitenkin vastaukset asettamiini tutkimuskysymyksiin, ja olen tutkinut analyysin kohteena olevan aineiston metaforia tapauskohtaisesti.

LÄHTEET

Tutkimusaineisto

Disney, Walt 1998: *Disney. Laulukirja*. Warner/Chapell music Finland.

Kirjallisuus

AIKIO, JUKKA 2001: *Kaihon kuvat. Suomalaisen tangolyriikan keskeiset metaforat ja niiden kollokatiivinen rakenne*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto.

ARISTOTELES 1977 (1967): *Runousoppi*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

ARO, ANNIINA 2016: *Suomalainen joulu metaforisesti kielennettynä: Kognitiivinen Kielenäkökulma joululaululyriikkaan*. Nykysuomen pro gradu -tutkielma. Vaasan yliopisto.

GABLER, NEAL 2008: *Walt Disney. Amerikkalaisuuden ikoni*. Helsinki: WSOY

ISO-OJA, SANNA 2014: *Kauniita sanoja kun kielität kielität. Lauri Tähtän musiikkilyriikan metaforat ja kuinka maallikot niitä tulkitsevat*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto.

ITKONEN, ESA – PAJUNEN, ANNELI 2010: *Empiirisen kielitieteen metodologia*. Suomi 199. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

KOSKI, MAUNO 1992: Erilaisia metaforia. – Lauri Harvilahti, Jyrki Kalliokoski, Urpo Nikanne & Tiina Onikki (toim.), *Metafora. Ikkuna kieleen, mieleen ja kulttuuriin*. s. 13–32. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

KRIKMANN, ARVO 1992: Muutama sana metonymiasta. – Lauri Harvilahti, Jyrki Kalliokoski, Urpo Nikanne & Tiina Onikki (toim.), *Metafora. Ikkuna kieleen, mieleen ja kulttuuriin* s. 79–90. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

KS = *Kielitoimiston sanakirja*. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus 2020. URN:NBN:fi:kotus-201433. Verkkojulkaisu HTML. Päivitettävä julkaisu. Päivitetty 11.11.2020.

KÖVECSSES, ZOLTÁN 2010: *Metaphor. A Practical Introduction*. Oxford: Oxford University Press.

- LAKOFF, GEORGE – JOHNSON MARK 1980: *Metaphors We Live By*. Chicago: The University of Chicago Press.
- LEECH, GEOFFREY 1969: *A linguistic guide to English poetry*. London: Longman.
- LEINO, PENTTI 1983: Mielikuvat kielikuvien takana. – *Virittäjä* 83 s.107–116. Kotikielen seuran aikakauslehti.
- LEINO, PENTTI 1993: *Suomen kielen kognitiivista kielioppia 1. Polysemia – kielen moniselitteisyys*. Helsinki: Yliopistopaino.
- MATTILA, PEKKA 1984: *Kirjallisuudentutkimuksen avainsanoja*. Helsinki: Kirjayhtymä
- MOILANEN ANNI 2014: *Metaforat suomalaisissa iskelmissä vuosina 1940–1950 ja 1990–2010*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto.
- NIKANNE, URPO 1992: Metaforien mukana. – Lauri Harvilahti, Jyrki Kalliokoski, Urpo Nikanne & Tiina Onikki (toim.), *Metafora. Ikkuna kieleen, mieleen ja kulttuuriin* s. 60–70. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- NIVA, MERVU 2019: *Lyhyt taival on riemusta murheeseen. Ilon ja surun kielentäminen populaarimusiikissa*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto.
- ONIKKI, TIINA 1994: Skeema merkitysrakenteen ja taustatiedon kuvauksessa. – Pentti Leino & Tiina Onikki (toim.), *Näkökulmia polysemiaan. Suomen kielen kognitiivista kielioppia 2* s. 70–138. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- ONIKKI-RANTAJÄÄSKÖ, TIINA 2008: Kielikuvia kaikkialla. – Tiina Onikki-Rantajääskö & Mari Siironen (toim.), *Kieltä kohti* s. 49–65. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy
- PÄÄKKÖNEN, IRMELI – VARIS, MARKKU 2000: *Kriittinen lukutaito*. Helsinki: Finn Lectura.
- TAKKULA, MERJA 2016: *Metaforat kontakti-ilmoituksissa*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto.
- TAMMELA, JUHA-MATTI 2007: *Rakkausmetaforat Raul Reimanin iskelmäsanoituksissa*. Sivuvaineen syventävien opintojen tutkielma. Oulun yliopisto.
- THOMAS, BOB 2001: *Walt Disney – elämäkerta*. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy
- VARIS, MARKKU 1998: *Sumea kieli. Kiertoilmauksen muoto ja intentio nykysuomessa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 717. Helsinki.

LIITE 1. Luettelo aineistoni musiikkikappaleista.

Kappaleen nimi	Suomennos	Vuosi
Apinalaulu	Pekka Lehtosaari	1993
Auta, oi luoja	Pekka Lehtosaari	1996
Bella Notte	Matti Ranin	1984
Bibedi babedi buu	Pekka Lehtosaari	1992
Chim Chim Cher-ee	Pertti Reponen	1965
Cruella De Vil	Pekka Lehtosaari	1995
Ei kaveria parempaa	Pekka Lehtosaari	1992
Elefanttien marssilaulu	Pekka Lehtosaari	1993
Elämän tie	Pekka Lehtosaari	1994
Hakuna Matata	Pekka Lehtosaari	1994
Katti tahtoo olla jokainen	Pekka Lehtosaari	1994
Karhun elämää	Pekka Lehtosaari	1993
Kauas pois	Costi Snellman	1992
Kerran	Pekka Lehtosaari	1996
Kunhan kruunun saan kuninkaan	Pekka Lehtosaari	1994
Mullin mallin	Pekka Lehtosaari	1996
Notre Damen kellot	Pekka Lehtosaari	1996
Parhaat ystävät	Matti Ranin	1981
Prinssi Ali	Pekka Lehtosaari	1992
Se on kuin yö	Pekka Lehtosaari	1992
Siamilaiskissojen laulu	Matti Ranin	1984
Skaalat	Pekka Lehtosaari	1994
Sokerilla makeaksi	Ulla Renko	1965
Superkalifragilistiexpialidousuus	Ulla Renko	1965
Thomas O'Malley	Pekka Lehtosaari	1994
Tunnetko tään rakkauden	Pekka Lehtosaari	1994
Tuo tähti ihmeellinen	Costi Snellman	1992
Tuulen värit	Pekka Lehtosaari	1995
Tyttö sekä hän	Matti Ranin	1991
Työlaulu	Costi Snellman	1992

Unelmiin mä jään	Matti Ranin, Jarkko Tamminen	1990
Unessa kerran kohtasin	Pekka Lehtosaari	1995
Virginia Company	Pekka Lehtosaari	1995
Virta minne veneen vie	Pekka Lehtosaari	1995
Öisin uneksin	Costi Snellman	1992